

Komentar in karta: 1/61 SLA V055 'kolk'

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen 'stranski del medenice', knj. *kólk/kôlk* (*ô/ō*), je najpogosteje zapisan leksem *kolk* (v mnogih glasoslovnih različicah zlasti zaradi različnih narečnih razvojov zlogotvornega *-l-, večkrat je kot *kolk* prevzet iz knjižnega jezika), vendar ne vedno v imenovalniku ednine (lahko tudi v dvojini, npr. *kolka*, ali množini, npr. *kolki*, pogosto tudi v različnih predložnih zvezah in v mestniku, npr. *v kolku*, *v kolkih*; iz nekaterih zapisov tudi ni razvidno, ali gre za samostalnike ženskega ali moškega spola) – za T253 je npr. eksplicitno zapisano, da se beseda uporablja samo v množini, za T002 je zapisano, da beseda *kolk* ni znana, da pa se ob besedi *ledja*, tako kot v T001, pojavlja tudi že *hiften*. Leksem *kolk* se kot novejši oz. prevzet iz knjižnega jezika uporablja v T332 ob starejšem *kolp* in v T137 ob leksemu *femore*. Tudi druga poimenovanja pogosto niso zapisana v imenovalniku ednine, zato so zanje na karti in v komentarju prikazane samo osnove brez končnic. Pogosti in zemljepisno bolj omejeni sta izpeljanki *kolčet* (*kučet*) in *kolček*. Za pomen 'kolk' so v gradivu navedena tudi manj natančna/širšepomenska poimenovanja, npr. *kost*, ki se redko uporablja kot enobesedni leksem, sicer pa le kot besedna zveza z vrstnim pridevniškim prilastkom, tj. *ledna kost*, *ritna kost*, *ušna kost*, ali z desnim prilastkom in predlogom *od*, tj. *kost ut kušeta*. Bolj zemljepisno omejeni so še leksemi *skok*, *sklep*, *gug* in *gulj* ter predložne zveze s samostalnikoma *kraj* in *stran* v jedru. Razmeroma pogosta in zato tudi kartirana so poimenovanja, ki v knjižnem jeziku poimenujejo dele telesa, ki so kolku blizu (npr. *ledje* z besedotvorno različico *ledenj*, *bok*, *križ*, *bedro*, *lakotnica*, *stegno*). V narečjih, ki so v stiku s sosednjimi jeziki, so pogosta prevzeta poimenovanja (*hiften*, *kolp*, *anka*, *femore*, *flank/fjank*, *glid*).

2. Morfološka analiza

kolk- < *k_ɔlk-*ɔ* 'kolk'

kolček- < *k_ɔlč-*ɔ*k-*ɔ*/*k_ɔlč-*ɔ*k-*a*

kolčt- (*kučet*) < *k_ɔlč-*ɔ*t-*ɔ*

ukolka, nejasno, morda *u-k_ɔlk-*a*

kuča, nejasno, morda *k_ɔlč-*a* < *k_ɔlk-*j-a*

kučah, nejasno, morda mest. mn. od *k_ɔlč-*a* < *k_ɔlk-*j-a*

kost < *k_ɔst-*ɔ* 'kost'

ledna kost < *l_ɛdv-*ɔ*n-*a*(-*j-a*) kost-*ɔ* 'ledvena kost' ← *l_ɛdv-*ɔ*n-*ɔ*

'ledven' (← *l_ɛdv-*ɔ*) 'ledje, ledvica' + *k_ɔst-*ɔ* 'kost'

- ritna kost** < **rit-ɸn-a(-j-a) kost-ɸ* 'ritna kost' ← **rit-ɸn-ɸ* 'riten'
(← **rit-ɸ* 'rit') + **kost-ɸ* 'kost'
- kost od kušeta** < **kost-ɸ otɸ (kušet)-a* 'kost od stegna, bedra' ← **kost-ɸ*
'kost' + **otɸ* 'od' + **(kušet)-ɸ* (← it. *coscietta* 'stegnce, bedrce' ← it. *coscia*
'stegno, bedro')
- ušna kost** < nejasno, morda **uš-ɸn-a(-j-a) kost-ɸ* 'ušna kost' ← **uš-ɸn-ɸ*
'ušen' (← **ux-o* 'uho') + **kost-ɸ* 'kost'
- kolčna kost** < **kɸlč-ɸn-a(-j-a) kost-ɸ* 'kolčna kost' ← **kɸlč-ɸn-ɸ*
'kolčen' (← **kɸlk-ɸ* 'kolk') + **kost-ɸ* 'kost'
- sklep-** < **sɸ-klep-ɸ*, rod. ed. **sɸ-klep-a* 'klep' ← **sɸ-klep-a-ti* 'združevati, sklepati',
**sɸ-kle(p)-nɸ-ti* 'skleniti, priti skupaj'
- gug-** < **gug-ɸ* ← **gug-a-ti* 'zibati, gugati'
- skok** < **skok-ɸ* 'skakanje', sorodno s **skočiti* 'skočiti'
- kraj-** < **kraj-ɸ* 'rob, začetek, konec'
- stran-** < **storn-ɸ* 'stran, bok'
- ledj-** < **lɛdv-ɸj-e* ← **lɛdv-o* 'ledje, ledvica'
ledenj, nejasno, morda **lɛdv-ɸń-ɸ* ← **lɛdv-o* 'ledje, ledvica'
- ledni členek** < **lɛdv-ɸn-ɸ(-j-ɸ) čeln-ɸk-ɸ* 'ledveni členek' ← **lɛdv-ɸn-ɸ* 'ledven'
(← **lɛdv-o* 'ledje, ledvica') + **čeln-ɸk-ɸ* 'členek, sklep' (← **čeln-ɸ* 'členek, sklep')
- bok-** < **bok-ɸ* 'bok'
- gulj** < **guľ-ɸ*, vzporedna tvorba z **guľ-a* 'vzboklina, oteklina, bula, izrastek'
- križ** < **križ-ɸ* 'križ'
- bedr-** < **bedr-o* 'bedro, bedrna kost'
bedrica < **bedr-ic-a*
- stegno** < **stegn-o* 'stegno'
- pas** < **pojas-ɸ* 'pas'
- hrbet** < **xrɸbɸt-ɸ* 'hrbet'
- zglob** < **sɸ-glob-ɸ* ← **sɸ-glob-i-ti* 'spojiti, skleniti'
- tančina** < **tɸnɸč-in-a* ← **tɸnɸk-ɸ* 'tanek'
- lakotnica** < **olk-ot-ɸn-ic-a* ← **olk-ot-ɸn-ɸ* 'lačen' ← **olk-ot-a* 'lakota' ←
**olk-a-ti* 'biti lačen'; prvotno gre za poimenovanje 'vbočeno mesto na trebuhu
med zadnjim rebrom in kolkom' – pomensko motivacija z 'lačen' v zvezi
z dejstvom, da je to mesto na telesu vbočeno le pri suhem, lačnem človeku
ali živali (gl. tudi *lačno*)
- lačno** < **olč-ɸn-o* 'lačno' ← **olč-ɸn-ɸ* 'lačen' ← **olk-a-ti* 'biti lačen'
- kolp-** < **(kolp)-ɸ*, nejasno, morda v zvezi z nem. *Kolben*, srvnem. *kolbe*, stvnem.
kolbo 'bat, gorjača, kroglja na orožju' v bav. nem. izgovarjavi
skolp-, nejasno, morda v zvezi s *kolp-*
- hiften** < **(xiftn)-ɸ* ← knj. nem. *Hüften* 'kolk', v nar. ali bav. nem. izgovarjavi
- hifte** < **(xift)-e* ← nem. *Hüfte* 'kolk'
- hufa** < **(xuf)-a* ← srvnem., stvnem. *huf* 'kolk'

glid- < *(*glid*)-*v* ← nem. *Glied*

glid v stegnu < *(*glid*)-*v* *v**b* *stegn-u* ← nem. *Glied* + *v**b* 'v' + **stegn-o* 'stegno'

anka < *(*ank*)-*a* ← it. *anca* 'kolk'

femore < *(*femore*)-*∅* ← it. *femore* 'bedrna kost, stegnenica'

flank < *(*flank*)-*v* ← furl. *flanc* 'bok'

flank od noge < *(*flank*)-*v* *otv* *nog-e* ← furl. *flanc* 'bok' + **otv* 'od' + **nog-a* 'noga, stopalo'

fjank- < *(*fjank*)-*v* ← it. *fianco* 'bok'

hlam, nejasno, morda *(*flam*)-*v* ← avstr. bav. nem. *Fläme(n)*, *Flame(n)* 'mehki deli', kar je pomensko manj verjetno, glasovno manj verjetno pa je < *(*xlam*)-*v* ← stvnem. (*h*)*lanka* 'kolk, bok, ledja, križ'

gnak, nejasno, morda < **gnat*-*v* 'dolga okončniška kost'

žventola, nejasno, morda *(*žventol*)-*a* ← it. *sventola* 'pahlijača'

huk, nejasno, morda **kɔlk*-*v* 'kolk' z disimilacijo *k-k* > *x-k*

kof, nejasno, morda iz srvnem., stvnem. *huf* 'kolk'

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani (morda nerelevantni) odgovori: *hrbet* v T013, *gnak* v T051, *žventola* v T113, *tančina* v T126, *glid v stegnu* v T184, *glidi* v T197, *hufa* v T360, *zglob* v T410, *kof* v T055 in *huk* v T152, besedna zveza *ledni členek* v T317 ter predložne zveze *okoli pasa* v T028, *ta na lačnim* v T075 in *v hlamu* v T266.

Kot enkratnice s *kolk-* so kartirani odgovori *ukolka* v T030, *kučah* v T366 in *kuča* v T404.

Kot enkratnica s *kolp-* je kartiran odgovor *skolp* v T035.

Kot enkratnica z *bedr-* je kartiran odgovor *bedrica* v T098.

Kot enkratnica z *ledj-* je kartiran odgovor *ledenj* v T103.

Kot enkratni besedni zvezi s *kost* sta kartirana odgovora *ušna kost* v T044 in *kost od kušeta* v T116.

Kot enkratna besedna zveza s *flank* je kartiran odgovor *flank od noge* v T063.

Kot enkratna besedna zveza z *glid* je kartiran odgovor *glid v stegnu* v T184.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *sklep* v T097, *kolk* v T109 (z oznako redko), *stegno* v T159, *ledje* v T166 in T317, *kolčne kosti* v T166 ter predložna zveza *na strani* v T236.

Za T209 je navedeno, da ta del telesa opišejo, vendar ni zapisano, kako, za T001, T106, T168, T209 in T377 pa je navedeno, da se tam beseda ne uporablja oz. da za ta del telesa nimajo/ne poznajo besede, zato so ti odgovori kartirani z znakom »ni poimenovanja«.

4. Uporabljena dodatna literatura

Škofic 2008a

5. Primerjaj

SLA: V035 'kako se imenujejo pregibi prstov' (1/41), V061 'gleženj' (1/66), V054 'križ' (1/60), V056 'noga' (1/149), V057 'stegno' (1/62), V063 'kost' (1/45); OLA: /; ALE: /; SDLA: /; ALI: 222; ASLEF: 1314; HJA: 344